

Stanovisko k Návrhu odborné komise na zrušení důchodového spoření z 18. 7. 2014

Jaroslav Vostatek

Toto stanovisko reaguje na mail sekretariátu Odborné komise pro důchodovou reformu z 22. 7. 2014, k němuž je přiložen materiál, popisující „nejpravděpodobnější variantu ukončení II. pilíře“, s žádostí o promítnutí připomínek do této verze. Připojuji také reakci na Připomínky k materiálu MFČR z pera APS ČR z 19. 7. 2014 a zdůrazňuji nezbytnost analýz českého III. penzijního pilíře.

1. Své připomínky nepromítám do zaslané verze materiálu „**Ukončení důchodového spoření (tzv. II. penzijní pilíř)**“, neboť to nejde – **koncepce je extrémně komplikovaná a jednostranná, ve prospěch účastníků tohoto pilíře a potažmo i dotčených penzijních společností.** Místo jednoduchého a účinného řešení, které spočívá v koncentraci na ukončení dalšího vyvádění pojistného na veřejné „důchodové pojištění“ ze státního rozpočtu na soukromé účty důchodového spoření od roku 2016, se materiál pokouší o násilné vyřešení všech detailů rušení II. pilíře, ačkoliv se tyto detaily mohou po většině „vyřešit samy“ tím, že v příslušných fondech po zastavení opt-outu zbyde zcela zanedbatelný počet účastníků. Navíc – pod záminkou minimalizace rizika právních sporů – předkladatel navrhuje ponechat (automaticky a všem) účastníkům II. pilíře jejich bezdůvodné obohacení ve formě 3 % ze mzdy, vyvedených ze státního rozpočtu. A to ještě navíc takovým způsobem, který může vyvolat velkou vlnu nových vstupů do II. pilíře v období mezi schválením (projednáním) zákona a jeho účinností. Návrh navíc vůbec neobsahuje ekonomické zdůvodnění, důvodovou zprávu – a při posuzování ústavními právníky tak může vznikat dojem, že zrušení II. pilíře je pouhým svévolným politickým aktem, nikoliv odstraněním rafinovaného bezdůvodného obohacování na úkor společnosti, s využitím a zapojením poskytovatelů důchodového spoření. Návrh tak vlastně podstatně nahrává odpůrcům zrušení II. pilíře.
2. K zaslanému materiálu je přilepen návrh na „**Změny v doplňkovém penzijním spoření**“, bez vazby na rušení II. pilíře – a i zde bez jakéhokoliv odůvodnění. **I tento návrh je nutno odmítnout.**
 - a. První navrhovanou změnou je zavedení další formy státní podpory doplňkového penzijního spoření – ve výši 1 % ze mzdy – účastníkům s příspěvkem ve výši minimálně 4 % ze mzdy. Má jít o alternativu k dnešnímu státnímu příspěvku včetně návazné daňové podpory. Takováto konstrukce státní podpory je obecně vzata možná, nicméně vždy je potřebné vycházet z celkové koncepce penzijního spoření včetně všech fiskálních souvislostí. A právě v tomto směru u nás vládne bezkonceptnost, která je produktem lobbingu. Původní, Klausova koncepce státního příspěvku k penzijnímu připojištění byla transparentní a srozumitelná – jeden fiskální nástroj (státní příspěvek) ke všem příspěvkům, včetně příspěvků zaměstnavatele. Nic víc a nic míň, účelem bylo rychlé nastartování systému. Vše poté již bylo výsledkem lobbingu. Dnes máme tři systémy fiskální podpory

penzijního spoření a k tomu ještě dva systémy fiskální podpory tzv. soukromého životního pojištění (dnes k tomu všemu se v parlamentu projednává výluka investiční složky životního pojištění ze státní podpory). Je to chaos nad chaos a v tom jakoby zaniká skutečnost, že **fiskální podpora těchto produktů v Česku je extrémně vysoká**; jde vlastně o **plýtvání veřejnými prostředky**. Tomu také odpovídá hypertrofie českého penzijního připojištění a dalších „penzijních“ produktů, kdy počet účastníků je stejně vysoký jako počet výdělečně činných osob. Celý III. pilíř vyžaduje důkladnou reformu, a to včetně penzijního připojištění, které bylo při „velké“ důchodové reformě jen „zapouzdřeno“ do „transformovaného fondu“. Pokud jde o státní podporu dobrovolného důchodového pojištění či spoření, **lze doporučit přechod k systému používanému ve většině zemí OECD – k tzv. odloženému zdanění příjmů**, kdy příspěvky do systému nejsou zdaňovány (odpočet od základu daně z příjmů, resp. osvobození od daně z příjmů zaměstnance v případě příspěvku zaměstnavatele) a kdy jsou plně zdaněny dávky vyplácené ze systému.¹ Vynětí příspěvků zaměstnavatele z vyměřovacího základu pro pojistné na sociální a zdravotní pojištění je absurditou.

- b. Druhým „přilepeným“ návrhem je zavedení povinného příspěvku zaměstnavatele 2 % ze mzdy horníkům v hlubinných dolech a dalším zaměstnancům vykonávajícím mimořádně namáhavé či rizikové práce. Respektuji výjimky (tohoto typu) z univerzálního systému sociálního důchodového pojištění, financování těchto (v podstatě podnikových) penzí však musí být plně zahrnuto v nákladech příslušných podniků a produktů; to vylučuje „státní podporu“ ve formě vynětí příspěvků zaměstnavatele z vyměřovacího základu pro pojistné na sociální a zdravotní pojištění. Optimální by bylo, kdyby podnikové (příspěvky na) penze byly upraveny kolektivními dohodami.

Před několika dny jsme obdrželi **návrh Asociace penzijních společností ČR na změnu metodiky výpočtu (odhadu) státní podpory příspěvků zaměstnavatele na penzijní připojištění**, resp. doplňkové penzijní spoření (a asi i na soukromé životní pojištění?), označený jako Připomínky k materiálu MFČR „Státní podpora ...“. Metodika výpočtu, použitá MF, je z pohledu teorie a zahraniční praxe zcela standardní. APS ČR se zřejmě zalekla extrémně vysoké fiskální stimulace penzijního připojištění a soukromého životního pojištění a proto se pokouší změnit metodiku – vnucuje nám koncept „nákladů obětované příležitosti státu (snížení daňového a pojistného inkasa)“, který má zohlednit očekávanou reakci zaměstnavatelů na případné zrušení osvobození příspěvků zaměstnavatele od placení

¹ Přitom či předtím je žádoucí zrušit koncepci zdanění tzv. superhrubé mzdy. Navíc doporučuji odstranit pojistné placené zaměstnanci na důchodové a zdravotní pojištění (celkem 11 % ze mzdy) a fiskální výpadek nahradit zvýšením sazby daně z příjmů fyzických osob; přitom není nutné měnit celkovou výši zatížení zaměstnavatelů pojistným na sociální a zdravotní pojištění. Z ekonomického hlediska je plně odůvodněné výrazné snížení celkového pojistného na důchodové pojištění; pojistné by mělo sloužit pouze k financování důchodů plně závislých na výdělcích, zbytek má zaplatit státní rozpočet z obecných daňových příjmů. Navíc je zcela zbytečná i existence pojistného na všeobecné zdravotní pojištění (celkem 13,5 % ze mzdy); všechny účastníky můžeme prohlásit za státní pojištěnce a stát může dnešním zdravotním pojišťovám platit pojistné ve výši dnešních kapitačních sazeb, které jsou výsledkem 100%-ního přerozdělování pojistného v systému zdravotních pojišťoven. K dispozici tak máme hned 2 varianty výrazné racionalizace celého fiskálního systému.

pojistného na sociální a zdravotní pojištění. **Jde o čistě účelovou konstrukci, kterou je nutno odmítnout.**

Systém odloženého zdanění příjmů (ve zkratce EET²) funguje ve světě jako účinný fiskální stimulator penzijního spoření. Jsou i jiné koncepce, např. k sociálně-demokratickému penzijnímu modelu patří ETT, kdy jsou průběžně zdaňovány investiční výnosy penzijních fondů a dani z příjmů podléhají i všechny výplaty dávek. Důsledně liberální koncepce TTE klade penzijní spoření na roveň jiným formám spoření (savings vehicles) a celkem spolehlivě vede k eliminaci penzijního spoření jako preferovaného finančního produktu. Český systém je typu ETE; toto vyjádření ovšem pomíjí stávající extrémní „motivaci“ pro příspěvky zaměstnavatele.

Diskuse s prezidentem APS ČR Vladimírem Bezděkem na půdě OK ukázala, že APF ČR (nebo snad MF?) změnila metodiku vykazování nákladů penzijních fondů, v relaci k aktivům, za účelem jejich optického snížení v mezinárodním srovnání, které dělá OECD. Udělalo se to přitom tím nejhroším možným způsobem: bez upozornění čtenářů a jen do budoucna (od roku 2011), zpětně byl upraven údaj v databázi OECD za rok 2010: ze 1,4 % na 0,7 % z celkových aktiv. To mohu doložit, např. odvolávkou na stať prof. Musílka z roku 2012. (Doložit již nemohu účelovou úpravu webových stránek APF ČR po mé replice.) Tak či onak je zřejmé, že **současný stav a předchozí vývoj penzijního připojištění, resp. doplňkového penzijního spoření a také soukromého životního pojištění, vyžaduje důkladnou analýzu – před provedením potřebné zásadní reformy. V tomto rámci je potřebná i analýza finančních toků mezi akcionáři penzijních fondů a penzijními fondy; předpokládám, že se přitom „odhalí“ i legální (!?) vyvádění prostředků, přímo z aktiv penzijních fondů, akcionářům, mimo výsledovku a bez zdanění. Neobyčejně zajímavý by byl i případný závěr takové analýzy, že penzijní fondy, a. s., fungovaly 20 let jako neziskové organizace. To by byla světová rarita.**

24. 7. 2014

² E = exempt (vynětí), T = taxed (zdanění); první z trojice písmen charakterizuje daňové (fiskální) zacházení s příspěvkem, druhé písmeno se vztahuje k (průběžně dosahovaným) investičním výnosům a třetí písmeno k dávkám. EET tedy znamená, že se zdaňuje pouze „finální“, „odložený“ příjem.